60'LILARDAN VATAN KURTARMA HİKÂYELERİ

Acar Okan • Ahmet İyioldu •
Cezmi Bayram • Mustafa Kahramanyol •
Namık Kemal Zeybek • Nuri Gürgür •
Şerafettin Yılmaz • Yücel Hacaloğlu

ÖTÜKEN

İçindekiler

Giriş / 7

•

Acar Okan/ 13

•

Ahmet İyioldu / 107

•

Cezmi Bayram / 157

•

Mustafa Kahramanyol / 191

•

Namık Kemal Zeybek / 239

•

Nuri Gürgür/ 273

•

Şerafettin Yılmaz/ 383

•

Yücel Hacaloğlu / 421

Giriş

Bu kitapta 60'lı yılların başında, üniversite çağlarında tanışıp sıcak bir dostluk kuran, bu ilişkilerini hayatları boyunca sürdüren, ideallerine, değerlerine, fikirlerine hizmet yolunda birlikte mücadele veren bir dostluk grubuna ait hikâyeler kendi ağızlarından anlatılıyor.

Fikir ve düşünce dünyalarının oluşmasına yol açan ilk kıvılcımları, pek çok milliyetçi gibi, onlar da aynı kaynaklardan, kitaplardan, yazarlardan edinmişler; erken yaşlarda milletimizi sevmenin, ona hizmet etmenin hazzını duymaya başlamışlardı. Ruh yapıları, düşünce dünyaları, kişilikleri örtüştüğünden kolayca kaynaştılar. Beraberlikleri belirli bir dönemle sınırlı kalmadı. Birlikte inşa ederek bir mektep haline getirdikleri, bir anlamda kendilerini eğittikleri Üniversiteliler Kültür Derneği adlı bir merkezleri vardı. Hem fikri hem de manevi anlamda burada oluşturdukları ortamdan besleniyorlardı.

Üniversiteliler Kültür Derneği sıradan bir dernek değildi. Resmi anlamda sonlandırıp mekân olarak kapattıktan sonra da işlevini sürdürdü. 27 Mayıs darbesinden sonra, sıkıyönetimin en sert şekilde uygulandığı, hukukun ve demokrasinin askıya alındığı zor bir dönemde kurulmuştu. Çalışma esaslarını ve üslûbunu, hedeflerini kendileri belirliyorlardı. Başka bir şubeleri yoktu, sayıları da fazla değildi. Hedefleri siyasi olmadığından kemiyeti yani sayısal anlamda büyüyüp yayılmayı değil, keyfiyeti, kaliteli ve nitelikli insanlar olmayı, insanı kâmil haline gelmeyi arzu ediyorlardı. İlkelerinden, düşüncelerinden taviz vermediklerinden, bağımsız kalmayı, kişilikli olmayı tercih ettiklerinden çevreden yadırgayanlar, eleştirenler oldu. Bazıları onları birbirlerine bağlılıklarından, dostluklarından dolayı yadırgadılar; tecrit ederek yıpratmaya çalıştılar. Ama onlar doğru yolda olduklarına inandıklarından, ne olup olmadıklarını en iyi kendileri bildiklerinden, hasbî bir hizmet niyetinin dışında başka bir maksatları bulunmadığından bunlardan etkilenmediler. Çizgilerini değiştirmeden hak bildikleri yolda yürümeye gayret ettiler.

60'lı yıllar, Türkiye'de 27 Mayıs müdahalesiyle ortaya çıkan siyasal, sosyal ve fikri karmaşanın gün geçtikçe büyüyüp derinleştiği, 70'li yıllardaki anarşi ve terör ortamının zemininin oluştuğu tarihi bir kırılma dönemidir. Silahlı Kuvvetlerin yönetime el koymasıyla birlikte 24 Anayasasıyla kurulan düzen temelinden sarsılmış, taşlar yerinden oynamıştı. Bir yıl sonra hazırlanıp referandumu takiben yürürlüğe giren yeni Anayasayla sistem kökünden değiştirildi; kuvvetler birliğinden kuvvetler ayrılığına geçildi. CHP'nin 1957'deki **"İlk Hedefler Beyannamesi"**nde öne sürdüğü talepler istikametinde Anayasa Mahkemesi ve Senato ihdas edildi. Seçim yasasında küçük partilerin de Meclis'te temsilini sağlayan değişiklikler yapıldı. İdarenin bütün karar ve işlemlerine yargı denetiminin yolu açıldı.

Demokratikleşme, hukuk devleti, temel hak ve hürriyetler adına kuşkusuz bunlar olumlu adımlardı. Fakat 27 Mayıs'ta ortaya çıkan toplumsal ayrışma ve bölünmüşlüğün önüne geçilemediğinden huzursuzluklar devam etti. Darbe sabahı radyolardan okunan ihtilal bildirisinin aksine, toplumun en az yarısını oluşturan DP taraftarları partizanca bir tavırla dışlanmış, sindirilmeye, siyasi hayatın dışına itilmeye çalışılmış, deyim yerindeyse **"öteki"**leştirilmişti.

Yeni Anayasayı hazırlamak üzere teşkil edilen kurucu meclisin tamamına yakını CHP'lilerden seçilmişti. Böylece Anayasa metninde bir taraftan demokratikleşme açısından doğru düzenlemeler yapılırken, diğer taraftan halkın seçimlerde yanlış tercih yapacağından korkulduğundan, siyasi iktidarı yargı üzerinden kontrol altında tutacak hükümlere yer verilmiş, bir nevi **"yargı vesayeti"** ihdas edilmişti.

Çünkü bazı kesimler 14 Mayıs 1950'de yapılan ilk serbest seçimlerde iktidarın el değiştirmesini içlerine sindirememişlerdi. Bu tarihe kadar yönetimi elinde bulunduran sivil-asker bürokrasi, otoriter modernleşmeci, laisist, seçkinci zihniyet sahipleri bu olayı **"karşı devrim"** olarak nitelendirdiler; **"tarihi bir hata"** saydılar. Bu kesimler çoğunluğun CHP karşıtlığını sosyolojik ve ekonomik açılardan okumak yerine, **"devrimci-karşı devrimci"**, **"ileri-gerici"** gibi pozitivist, Marksist şablonlarla kategorize ediyorlar; sandıktan çıkan sonuçları toplumun cehaletine, dini yobazlığa bağlıyorlardı.

Yeni Anayasanın getirdiği en önemli yeniliklerden biri, her türlü fikir ve düşüncenin ifade edilmesinin, bunları temsil eden parti ve derneklerin kurulmasının, neşriyat yapılmasının önünün açılması oldu. Böylece bu zamana kadar faaliyetlerini yer altında sürdüren sosyalist-Marksist gruplar bu imkândan yararlanarak açığa çıktılar. Özellikle 1962 yılının başlarında YÖN dergisinin yayınlanmaya başlaması sol hareketlere büyük ivme kazandırdı. Doğan Avcıoğlu ile Mümtaz Soysal ve İlhan Selçuk'un çıkardıkları dergi, sadece solcu

çevrelerde değil, CHP'li Kemalist kesimlerde, üniversite öğrencileri ve genç subaylar arasında da etkili oldu. Diğer taraftan aynı yıllarda başlayan ve artarak devam eden, adeta bir kampanya tarzında yürütülen sol neşriyat furyası mevcuttu. Tamamına yakını tercüme olan, sol ve Marksist literatürden aktarılan, çok ucuz fiyatlarla piyasaya sürülen bu kitaplar sadece kitapçılarda değil, işporta sergileri aracılığıyla okuyucuya ulaştırılmaya, okutulmaya çalışılıyordu.

1961 yılı ilkbaharında, siyasi faaliyetlere kısmen de olsa izin verilmesi üzerine bazı sendikalar tarafından kurulan Türkiye İşçi Partisi (TİP), ilk başta sönük kaldı. Ancak bir süre sonra Mehmet Ali Aybar'ın Genel Başkan olmasıyla birlikte atağa geçti. Sosyalist ve komünist aydınların parti çatısı altında bir araya gelip organize bir şekilde çalışmaya başlamalarına, siyasi alanda ve Meclis kürsüsünde kendi jargonlarını, sloganlarını kullanmalarına paralel olarak Türkiye'de yeni bir dönem başlamış oldu.

60'lı yıllar aynı zamanda sol ideolojilerin dünya çapında yükselişte olduğu bir dönemdir. Sovyetlerin uzaya insan göndermesi, ABD'nin Küba operasyonundaki başarısızlığı gibi olaylar propaganda malzemesi olarak kullanılıyor, etkili oluyordu. Anti emperyalist akımlar bu yıllarda dünyanın geri kalmış ülkelerinde, özellikle Afrika'da çok revaçtaydı. Sömürgeci Batı'lı ülkeler egemenlikleri altındaki bölgelerden art arda çekilmek zorunda kalıyorlar, bağımsızlıklarını elde eden ülkelerde genellikle sol eğilimli yönetimler iş başına geliyorlardı. Küba devrimini Orta ve Güney Amerika'ya taşımak maksadıyla **"gerillacı"** yöntemler kullanılarak girişimler başlatılıyor, Vietnam'da Ho Chi Minh'in liderliğindeki komünist isyancılar, Washington'un bütün askeri imkânlarını seferber etmesine rağmen durdurulamıyorlardı.

Dünyadaki bu gelişmelerin de etkisiyle Türkiye'de sol ideolojiler özellikle üniversite gençliği arasında yayılmaya, örgütlenmeye başladı. Türkiye'nin mevcut ekonomik ve sosyal sorunları, geri kalmışlığı, gelir dengesizliği gibi konularda solcu kalemlerin ve sözcülerin reçeteleri, kalkınma modelleri hazırdı. Bunların doğruluğunu, ciddiyetini düşünüp tartışmaya gerek görmeyen pek çok genç, duygularının da etkisiyle sola kayıp **"devrimci"** saflarda yer aldı. Revaçta olan **"Devrimci romantizm"** havasında zihinleri uyuşturulan, milli kültürden, değerlerden uzaklaştırılan, inançlarını kaybeden, manevi dünyaları karartılan bu gençler 60'lı yılların sonlarına doğru devrim yapmak maksadıyla eylemlere başladılar. Dağlara çıkarak, Bekaa Vadisi'ne giderek silahlı eğitim yapıp **"halk savaşı"**na hazırlandılar. Üniversitelerde, fabrikalarda, mahallelerde hâkimiyet kurmak için silaha başvurdular. Kendilerine tabi olmayan, direnen herkes bunların nazarında faşist, yok edilmesi gereken

hedef konumundaydı. Devlet gelişmelere karşı başından beri kararsız kaldı; istikrarlı bir tavır benimseyemedi. Olayların başında **"sokaklar yürümekle aşınmaz"** diyerek doğru teşhis koyamamanın bedeli çok ağır oldu. 70'li yıllar boyunca çoğu genç binlerce insan hayatını kaybetti. Etnik ve mezhepsel kutuplaşmalar silahlı çatışmalara dönüştü. Türkiye basiretsiz siyasetçilerin elinde tam anlamıyla yangın yerine döndü.

60'lı yıllardaki karmaşanın bir başka nedeni, 27 Mayıs darbesinin artçı sarsıntılarının, yeni darbe girişimlerinin uzun süre devam etmiş olmasıdır. Alb. Talat Aydemir'in 22 Şubat ve 21 Mayıs'taki darbe girişimlerinin akim kalması, ikinci denemesinden sonra yargılanıp Em. Bnb. Fethi Gürcan'la birlikte idam edilmeleri üzerine bir süre soğuyan bu yöndeki girişimler sol faaliyetlerin hızlanmasına paralel olarak yeniden ortaya çıktı. Askerlerin ve sivillerin birlikte oluşturdukları cuntalar kuruldu. Yönetime el koyarak BAAS tipi bir rejim kurmak maksadıyla Silahlı Kuvvetler'in en yüksek rütbelerine kadar nüfuz eden çalışmalar yürütüldü. Devletin, bütün bu gelişmeleri kontrol altına alamaması, üniversitelerin, yargının, askerin ve üst bürokrasinin politize olmasının sonucu, varlığı tartışılır hale geldi; olaylar çığırından çıktı. 12 Mart'taki askeri müdahale aslında **"Milli Demokratik Devrim"** adıyla sol bir darbe yapmak için harekete geçmek üzere olan gruplara karşı, milli şuur sahibi bazı devlet yetkililerinin engelleme girişimidir.

Üniversiteliler Kültür Derneği çatısı altında bir araya gelen gençlerin en önemli özelliklerinden birisi, sorumluluklarının bilincinde oluşlarıdır. Yaşanan bu karmaşa ortamında, adeta fırtınalı bir havada, giderek şiddetlenen dalgalar arasında, küçücük bir tekneye sığınmış gibiydiler. Bir taraftan çizgilerini koruyarak hizmete ehil insanlar haline gelmek, diğer taraftan fakültelerini bitirip, askerliklerini yapıp hayatla yüzleşmek durumundaydılar. Aralarından pek çoğu zamanla siyasette, bürokrasinin üst kademelerinde, mesleki ve sivil toplum kuruluşlarında, devlet organlarında önemli görevler aldılar. İçlerinden çok sayıda öğretim üyesi çıktı. Nerede ve hangi makamda olurlarsa olsunlar, hangi işi yaparlarsa yapsınlar sıradan insanlar olmadılar, silik kalmadılar; şahsiyetleriyle, üslûplarıyla, nitelikleriyle temayüz ettiler. Siyasette farklı yerlerde bulunsalar bile, çizgilerinde herhangi bir kırılma, değişme olmadı. Namık Kemal Zeybek'in ANAP'lı bir Bakan sıfatıyla Türk dünyasına yaptığı hizmetleri, DYP'den Bakan olan Ayvaz Gökdemir devletin ebed müddet olduğu bilinciyle, bir bayrak yarışı anlayışıyla devam ettirdi. Müsteşar ve baş danışman sıfatıyla Acar ağabeyleri kendileriyle birlikteydi; ilişkileri otuz yıl önceki kadar dikkatli, ölçülü ve saygılıydı.

Üniversiteliler Kültür Derneği kadroları, Nevzat'ın ifadesiyle **"gerilim"**in, **"iman ateşi"**nin yüksek olduğu gençlik yıllarındaki tasavvurlarının, tahayyüllerinin ne kadarına ulaşabildiler? Bu açıdan bakıldığında öğrencilik ve askerlik dönemleri bitip hayat gaileleriyle, aile yükümlülükleriyle karşılaşmalarına paralel olarak, başta belirledikleri hedeflerle gerçekleşenler arasındaki makasın belirli bir oranda açıldığı görülür. Bu durum bir yönüyle başarısızlık olarak yorumlanabilir. Ancak sahip oldukları yahut olmadıkları maddî imkânlar, bulundukları şartlar, siyasi ortam dikkate alınarak daha gerçekçi bir değerlendirme yapıldığında, başarısızlık hükmünün fazla abartılı ve kolaycı olduğu söylenebilir. Ayrıca çıtanın ilk başta çok yüksek tutulmuş olduğunu da unutmamak gerekir. Bütün bunlar bir yana, Üniversiteliler Kültür Derneği'nin sonraki nesiller için model olacak, tekrar denenmesi düşünülecek önemli bir girişim olduğu kesindir. Hem günümüzde hem de gelecekte, Türk milliyetçiliği ülküsüne gönül veren gençler, henüz üniversite sıralarındayken bu girişimin benzerini yapmayı denemelidirler. Çünkü ideallerini, inançlarını, değerlerini bir yandan şahsi hayatlarında yaşarken, diğer yandan aralarındaki fikir ve gönül beraberliğini olabildiğince güçlendirerek, kalbî dostlar haline gelip sımsıkı saflar oluşturarak bunları hayata geçirmeyi başarabilirler; ülkemize, milletimize gönüllerince hizmet etme imkânı bulabilirler.

Bu kitapta Üniversiteliler Kültür Derneği'nin birinci nesli sayılabilecek arkadaşlarımızın hikâyeleri yer alıyor. Bunların anlatımını sağlayan soruları kendim hazırladım. Çünkü her biriyle ortalama yarım yüzyıllık beraberliğimiz, birlikte yaşadığımız nice olay birbirimizi hücrelerimize kadar tanıyıp bilmemizi sağladı. Aslında hikâyeler burada anlatılanlardan ibaret değil; aynı yıllardan başlayarak bugüne kadar beraber olduğumuz birçok ismin hikâyelerinin burada yer almaması, kitabın belirli bir hacimde olması zaruretinden kaynaklanıyor. Bu eksiği diğer arkadaşlarımızın yakın zamanda tamamlayıp telafi edeceklerini umuyorum. Bunları yapmaları gerekiyor; çünkü hayat süratle akıp gidiyor, zaman her birimiz için daralıyor. Bu tarz bir çalışma keşke Galip Ağabey ve Ayvaz hayatta iken yapılsaydı. Nevzat hayatının son döneminde iki otobiyografik eser vererek çok doğru bir iş yaptı. Önce İspir'den başlayarak çocukluk ve gençlik yıllarının hikâyesini anlattı. **"Geçmiş Zamanın Peşinde-Yahut Vaizin Söyledikleri"** Türk hikâyeciliğinin kalıcı eserlerinden biri olmuştur. **"Bir Vatan Kurtarma Hikâyesi"**nde ise hafızasında kaldığı kadarı ile hatıralarını anlatarak bir bakıma dostlarına aynı şeyi yapmaları için örnek oldu.

Bu çalışmayı yaparken son yarım yüzyıla ait olayların onları yaşayanların ağızlarından anlatılması, özellikle genç nesillerin Türkiye'nin bu kritik sürecini önemli ayrıntılarıyla, arka plânıyla bilmeleri bakımından yararlı olacağını düşündüm. Ayrıca 70'li yıllar yani çatışma ve anarşi döneminde yaşayan bizden sonraki nesilden arkadaşlarımızın isteklerini de dikkate aldım. Çünkü onlar haklı olarak kendilerinden önceki dönemi daha yakından öğrenmek istiyorlardı. Kitapta hikâyeleri anlatılan arkadaşlarımızdan sadece Yücel Hacaloğlu Üniversiteliler Kültür Derneği kökenli değildir. 60'lı yılların sonuna kadar İstanbul'da ikamet ettiğinden bu halkada yer almamıştı. Ankara'ya gelip yerleşince, özellikle 12 Eylül'den sonraki yıllarda sürekli olarak birlikte bulunduk; böylece aynı halkada buluşmuş olduk.

Bu kitabın hazırlanmasında, yazıların yazılıp toparlanmasında Sayın Hatice Doğan'dan (ATO'da Müdür Yardımcısı ve Türk Ocakları Ankara Şubesi Üyesi) her zamanki gibi büyük yardım gördüm. Kendisine teşekkürlerimi sunuyorum.

Nuri GÜRGÜR

Acar Okan

S: Acar Okan kimdir? Doğum yerini, aile yapını, kardeşlerini anlatır mısın?

C: 1941 Bozüyük doğumluyum. Babam Kerkük Türkmenlerinden. Okumak için ağabeyinin yanına Türkiye'ye gelmiş, sonra da burada kalmış, öğretmen olmuş. İstanbul Muallim Mektebi mezunu Mehmet Okan. Annem Fevziye Okan Karacabeyli. Karacabey'in köklü ailelerinden babası Mustafa Bey. Annesi Bulgaristan göçmeni. Bozüyük'te öğretmenlik yaparken tanışıyorlar, evleniyorlar. Ben ve iki kardeşim Bozüyük'te doğuyoruz. Bir yaş benden büyük ama abla demediğim, daima benim ağabey olarak takdim edildiğim bir kız kardeşim var. Evlendi, kocası vefat etti, dul kaldı. İki çocuğunu büyük bir fedakârlıkla büyüttü. Kızı bir elim kazada benim kardeşimle beraber vefat etti. Şimdi oğluyla birlikte İstanbul'da. Üç kardeştik ikiye indik. Erkek kardeşim benden dokuz on yaş küçük olan Olcay yine aynı kazada vefat etti. Gelinimiz iki çocuğunu, biri kız biri oğlan, çok fedakâr bir şekilde büyüttü, şimdi birisi işe girmek üzere, birisi işe girdi, üniversitede asistan oldular sayabiliyorum. Garip bir tesadüf; babamın ve annemin ikisinin de babaları Mustafa, anneleri Hanife.

Babamın yanına okumak için geldiği Şakir amcam, Osmanlı ordusunda yedek subay olarak çarpışmış. Harp bitince terhis olmuş; sonra komiser ve başkomiser. En son görevi Eminönü Emniyet Amiri. Bu görevde bir suçluyu (casus olduğu şüphesi de var) kovalarken şehit düşmüş. Büyük amcam Kasım Salihi ve iki halam Kerkük'te kalmış. Yani baba tarafımın çok büyük bölümü Kerkük'te.

Annemin amcası Mehmet (Mihaliç) Askeri Tıbbıyeli; ilk Jöntürklerden… Onun hikayesi çok dramatik; fırsat bulursam anlatırım (Galiba bendeki ihti-

lalcilik damarı oradan geliyor). Annemin dede amcaları 2 tane; ikisi de Abdülhamit Paşası…

S: Çocukluğun Bozüyük'te mi geçti?

C: İlkokul ve ortaokulu Bozüyük'te okudum. Bozüyük'te ortaokuldan sonra bir eğitim imkânı yoktu, ya Bilecik'e gidiliyordu ya da Eskişehir'e gidiliyordu. Oralarda bugünkü gibi yurtlar falan yoktu. Askeri okula gitmek en iyi yoldu. Belki bu sebeple bizim Bozüyük'ten epeyce subay yetişmiştir. Onlara özenerek askerî liseye gittim. Bursa Işıklar Lisesi'ne…

S: Çocukluk döneminde oyun merakın var mıydı, çok oynar mıydın Bozüyük sokaklarında, bahçelerinde?

C: Evet vardı, çok top oynardık. Bizim güzel bir çayırımız vardı. Eskişehir Demirspor bile oraya antrenmana gelirdi. Biz oraya çıkardık sabahtan (tatil günleri için söylüyorum tabii) akşama kadar herhâlde bir on saat falan futbol oynardık. Futboldan başka pek merakım olmadı. Biraz da voleybol, pinpon ve bilardo. Bu meraklarım oğullarıma da geçmiş; büyük oğlum Ertuğrul çok iyi bir futbolcu, küçük oğlum Mustafa çok iyi bir bilardocu oldu. İyi bir futbolcu olamadım ama, çok oyun düşkünüydüm. Bu oyun düşkünlüğü sonradan **"briç"** merakına ve beraberinde **"kahve"** tiryakiliğine dönüştü.

S: Mahalle arkadaşlarını hatırlıyor musun, oyun arkadaşlarını?

C: Çoğunu hatırlıyorum. Bir tanesi (rahmetli) sonradan Bozüyük Belediye Başkanı oldu. Bir tanesi havacı albaylıktan emekli oldu (Ergün). Bir tanesi Kültür Bakanlığında benimle birlikte çalıştı, Allah rahmet eylesin, vefat etti (Hüseyin) ve Bozüyük'te futbol oynamış kim varsa arkadaşım.

S: Bozüyük'e hiç gidiyor musun, eski hatıraların canlanıyor mu?

C: Pek gitmedim. Bir iki defa gittim. Zaten bir sokak üzerindeydi bizim evlerimiz. Üç tane ev değiştirmişiz, üçü de aynı sokak üzerindeydi. Onları ziyaret ettim. Mekân küçük geldi gözüme. O zamanlar çok büyükmüş. Ama Bozüyük'te tanıdığım kimseleri göremedim. Benim neslimden kimse kalmamıştı. Zaten ortaokuldan sonra Bozüyükten koptum; hep dışarıda, sadece yaz tatilleri Bozüyükte… Bozüyük Gençlik Kulübü evimizin bitişiğindeydi; o devrin futbolcularının hemen hepsi arkadaşımdı. Yaşar, Üzeyir, Necati, Osman, Hüseyin, Rahmi, Lütfü ve diğerleri… Çoğu vefat etmiş. Bozüyük Kaymakamı Vâlâ Kurtis'in oğlu Tuncel Kurtis ile pinpon oynadığımızı hatırlıyorum (tatilleri Bozüyük'e gelirdi). Tabii o zaman sol-sağ düşmanlığı pek yoktu, çocuktuk.

S: Peki, ilkokulu Bozüyük'te mi okudun?

C: Evet.

S: Öğretmenlerini hatırlıyor musun?

C: Hatırlıyorum tabii, hatırlamaz mıyım? İlk yıl kayıtsız gittim, sonra kayda döndü o. Birinci sınıfta annem, üçüncü ve beşinci sınıfta babam öğretmenim oldu. Diğer yıllar Nadide ve Şükran öğretmenler.

S: Sert miydiler öğretmenliklerinde?

C: Babam beni hastayken bile evde imtihan ederdi. Hastaydım okula gitmemişim; evde yapmıştı imtihanı; hiç bana kopya çektirmezdi. Yani çok haşin imtihan yapardı. Babamı biraz ayrıca anlatayım. Tabii annemi de çok severim, çok kıymetli öğretmendi ama babam İstanbul Muallim Mektebi mezunu. O devirde İstanbul Muallim Mektebi İstanbul'da üniversite gibi, o kalitede. Şu anda mesela hocalardan bulabildiklerimizi toplayabilsek (bulamayız tabii). Bulabilsek onlarla Galatasaray Üniversitesi gibi bir üniversite kurabiliriz. En meşhur müzisyenler (Musa Süreyya Bey); en meşhur ressamlar (Şevket Dağ); en meşhur edebiyatçılar (Faruk Nafiz Çamlıbel), en büyük matematikçiler, coğrafyacılar, pedagoglar (H. Fikret Kanat) falan o mektepte. Tabii babam onların yetiştirdiği bir öğrenciydi. Bir de Irak'tan buraya gelmiş olmanın sonucu Arapçayı iyi bilirdi. Tabii eski Türkçeyi bilerek yetişmiş insanlardı. Her konuşmasında bir nükte, bir şiir kullanabilirdi. Uzun yıllar Türkçede onun gerisinde kalmaktan mustarip oldum ben ama gurur da duydum. Tabii gurur duyarım babamla ama ben (azıcık övünmek gibi olacak) yirmi bir yıllık tahsilimle babamın lise seviyesindeki öğretmen okulu tahsilini Türkçe bakımından kıyaslayamıyorum. Bu Türk kültür tarihi açısından çok müthiş ama acı bir göstergedir. Babamın Türkçesi benden iyiydi. Aslında babamın bize anlattığı hatıraları bir kitapta toplanacak kadar çoktur.

S: Yani fikri eğilimlerini daha çok babandan mı aldın?

C: Tabii. Irak Türklerinden olduğu için milli duyguları yüksekti. Babam gençliğinde Peyami Safa'larla beraber Vagon-Li olaylarında, meşhur Tan Matbaası baskınında ve Bulgar mezarlığı olaylarında bulunmuş. Akif'in Safahat'ını ezbere bilirdi.

S: Türkçü takımdan geliyor yani tam damardan geliyor.

C: Evet, tam Türkçü. Birlik Dergisini koltuğunun altında satarmış. Tevfik İleri konuşsun diye sandalyesini taşırmış, koyarmış, Tevfik İleri çıkarmış nu-

tuk atarmış gençlere. Babam o neslin talebelerinden. Biz de sonra MTTB'ci olduk ama onun MTTB'ciliği daha renklidir. Onun yetiştirmesi olduğum için ben de milliyetçiyim. Milliyetçiliğimin ikinci hocası Askerî Lisedeki tarih öğretmenimiz Emin Fidan oldu.

Babamla ilgili bir anekdotu burada zikretmeliyim: Askerî Liseye gireceğim. Tabii o zamanlar ırkî menşe araştırılıyor. Askerî Liseden gelen yazıda ailemizin ırkî durumu soruluyor. Bozüyük'ü iyi bilmeyen acemi bir polis, bakmış babam Irak'lı. **"Arap falan"** olmasın diye şüpheye düşmüş, komisere durumu sormuş. Komiser babamın arkadaşı. ***"Aman oğlum, hoca bunu duymasın hepimizi tefe koyar. Kendisi öz be öz Türktür ve milliyetçidir"*** demiş.

Bu sıkı tahkikatler ben garip Türkmene mi denk geldi bilmem (şaka). Zira Askerî Liseye gittiğimde Kürt, Çerkes, Arnavut, Gürcü, Boşnak, Pomak vb. arkadaşlarım oldu. Bunları adlı adınca menşelerinden andığımız halde bir tanesini bir saniye bile dışladığımızı hatırlamıyorum. Onlar da bizi dışlamayan sağlam Türkler oldular. O zamanlar bu ayırımlar yoktu, kimsenin aklına da gelmezdi (Osmanlı'dan gelen gelenek devam ediyordu). Bu arkadaşlarımızın içinden sonradan 5 tanesi general bile oldu. Alevi-Sünni ayırımı da yapılmazdı. Demek ki, tahkikat ırkî ve mezhebe dayalı bir ayırım için yapılmamış; devlete, millete, vatana bağlı sağlam ailelerin çocukları seçilmiş… İçimizden hiç hain çıkmadı.

S: İlkokuldaki derslerde en başarılı olduğun ders hangisiydi?

C: Maalesef matematikti; yani benim ömrüm boyunca hep matematik, fen dersleri ileride gitti ama ben hiç fenci olmadım. Bir de tarih. Babam tarihe meraklıydı. Tarihi, hikâyelerle besleyerek anlatırdı. Onun etkisiyle tarihi daima sevdim.

S: Ortaokulda da mı aynıydı?

C: Hep. Hatta Lisede de. Daima fen derslerinden en yüksek notları aldım.

S: Ortaokulu da Bozüyük'te okudun.

C: Bozüyük'te okudum.

S: Ortaokulu okurken yaşın biraz daha gelişti. En çok hangi kitapları okuyordun?

C: Ortaokuldayken Türk edebiyatı hikâyeciliğinin, Ömer Seyfettin de dâhil olmak üzere tamamını bize okutan bir hocamız vardı, Türkçe hocam vardı, Allah rahmet eylesin, Ahmet Hamdi Tanaydın. Tanpınar'a benzetmiş kendi-

sini. Hem gramere gelirdi, hem normal Türkçe hocamdı. O bize çok kitaplar okuturdu. O devirde dışarıdan Beyaz Zambaklar'ı okuduğumu hatırlıyorum (o devirde Beyaz Zambaklar moda idi). Bir de Bilecik'te ortaokullar seviyesinde açılan bir kompozisyon yarışmasında derece aldığımı hatırlıyorum. O Beyaz Zambaklar kitabı ödül olarak verildi. Bozüyük Kütüphanesi yani devletin kütüphanesi çok zengindi. Bizim ortaokulun kütüphanesi de çok zengindi. Yalnız tabii bermutat şimdi de olduğu gibi yine kitap okumaya o kadar fazla merak yoktu, teşvik yoktu.

S: Bu bizim camiada daha çok bu tarihi romanlar, Kozanoğlu'nun, Atsız'ın. Onlarla ne zaman tanıştın?

C: Onlardan belki birkaç tanesini ortaokulda okumuştum, tam hatırlayamıyorum ama daha sonra tanıştım sayılır. Onlardan önce F. Fazıl Tülbentçi'yi okumuştum. Atsız'ı daha sonra tanıdım.

S: Ortaokuldayken senin kafanda hayallerin, hedeflerin var mıydı, nelerdi?

C: Çok gariptir, subay olmayı, komutan olmayı çok sevdim, çok istedim. Sonra sağlık sebebiyle (böbrek) beni ayıracaklardı askerî liseden. Yalvardım çocuk gibi ***"Ben subay olmak istiyorum"*** diye. Subay olduk ama subaylık uzun süre nasip olmadı. Halbuki anneannem torunum paşa olacak diye dua ederdi. Paşa maşa olamadım.

S: Ona geleceğiz de senin müzikle olan ilgini hepimiz biliyoruz, çok iyi piyano çalardın. Rahmetli Türkeş'in büyük kızının düğünündeki piyano resitalini tabii hepimiz hatırlıyoruz. Ayrıca Üniversiteliler Kültür Derneğinde akordeon konserlerini sık sık dinlerdik. Çok da güzel resim yaparsın sen. Bizim dernek duvarına yaptığın bir Türkmen Gelini tablosu vardı. Keşke o oradan çıkabilseydi de bir tablo olarak asılsaydı. Özellikle bu müzikle ilgin nereden geliyor?

C: Müzikle ilgim ortaokulda başlıyor, ilkokulda pek o kadar ilgim yoktu. Şimdi geri dönüp de hatırlayabildiğim bir tarafı yok, yalnız müsamerelerde bir kız arkadaşım vardı, o keman çalardı, ben mandolin çalardım ama mandolin çalmak o devirde öyle çok müzikle alâka bile sayılmazdı, hemen hemen herkesin bir mandolini vardı ve çalarlardı. Benim esas akordeonla tanışmam ortaokulda, piyanoyla ilişkim askeri lisedeyken başladı. Resim ve kaligrafim hep iyi oldu. Okullarda bütün tabloları, afişleri, panoları vb bana yaptırırlardı.

S: Askeri liseye gitmek nereden aklınıza geldi?

C: Askeri liseye gitmek benim isteğimle oldu. Çok sevdiğim için subay olmak istedim. Hani bazıları askerliğe çaresizlikten gitmiştir. Niye? Pek başka yatılı okul yoktu. Ben de Eskişehir'e, Bilecik'e giderek babamın imkânlarıyla sivil liselerde okumayı hiç düşünmedim doğrusu. Zaten babamın imkânları da bizi bir yurtta, bir evde okutmaya da öyle müsait değildi, öğretmen işte. Askerî lisede belki bunların varlığı bizi biraz özendirmiş olabilir çünkü en ucuz tahsil o. Harçlık bile veriyorlar, yeme içme yatma onlardan. Biraz onların tesiri vardı ama fazla değil. Benim dayım subaydı, biraz ona özendim; biraz da, arka sokakta bir ağabeyimiz vardı. Onun fiyakalı elbiseleri vardı, Hüseyin Kıvrıkoğlu. Bir zamanlar Genelkurmay Başkanımızdı, benden dört beş yıl falan kıdemlidir. Ondan özenmişimdir, bayağı özenilecek resmî kıyafetle dolaşan bir talebeydi yani.

S: Hüseyin Kıvrıkoğlu'yla ahbaplığınız olmuş muydu?

C: Oldu. Annemin ve babamın talebesidir Hüseyin Kıvrıkoğlu. İlkokulu 5 yıl onlar okuttular.

S: Genelkurmay Başkanı olduktan sonra da hiç ilişkin oldu mu?

C: Benim doğrudan doğruya ilişkim olmadı. Bir arkadaşımı vasıta kılarak kendisine haber gönderdim. Laisizme ve dine bakışlarında bazı yanlışları oluyordu. Çağırırlarsa görüşebileceğimi ilettim. Aynı talebi Hilmi Özkök'e de ilettim. (Allah rahmet eylesin) Okan Bakman vasıtasıyla. Ama görüşmek mümkün olmadı. Kıvrıkoğlu anneme babama sık sık telefon eder saygılarını sunar, bayramlarını, kandillerini kutlardı. ***"Ben Acar'ı takip ediyorum"*** diyormuş babama. Babam söyledi sonra bana. Nasıl takip ediyordu bilmiyorum. Mahallemiz aynı idi, babası babamın arkadaşıydı, annem-babam öğretmenleri idi. Hemen hemen aynı ortamda yetiştik, sonradan bu kadar farklı olmamızı anlayamıyordum.

S: Bursa Askeri Lisesine gittin. Yeni bir çevre, bir yatakhane düzeni var, evden ayrılmışsın, okul farklı bir okul, dersler farklı, öğretmenler, arkadaşlar farklı. Bu yeni çevre seni ilk gittiğin anda nasıl etkiledi? İntibak etmen kolay oldu mu?

C: Tabii bir intibak devresi geçirdik. Başımıza sınıfta kalmışları (dönek denirdi) çavuş olarak verdiler. Yanlış bir sistem bu; sınıfta kalmış insanların yeni gelmiş çocukların başına çavuş dikilmesi uygun değil. İlk devre sonunda alınan numaralara göre onbaşılık, çavuşluk, üstçavuşluk falan yeni talebelere

verilirdi ama okula alıştırmak bakımından bu uygulama vardı. Onlar bize bayağı höt zöt ederlerdi. Eskilerle yeniler arasında gerginlikler olurdu. Onların bize ağabeylik taslamalarına lüzum yoktu. Okula intibak ise zaten pek uzun sürmüyordu.

S: İlk çavuşunu hatırlıyor musun?

C: Hatırlıyorum tabii. Kırıkkaleli bir arkadaşım; Cospi derdik. Bir de Gelibolulu Tufan vardı. Sonra hepsiyle çok iyi arkadaş olduk tabii. Çevreye intibak konusunda çok büyük zorluk çekmedim. Derslerime çok verdim kendimi. Derslerime ağırlık verdiğim için hemen ilk devre üstçavuş oldum.

S: Başarılı bir öğrenciydin yani.

C: Çok iyi öğrenciydim. Birinci, ikinci senelerde sınıfları hep birincilikle geçtim. Üçüncü sınıfta biraz haylazlığım oldu, azıcık düştü notlarım ama yine de dereceli bitirdim okulu. Son sene Tamer Akbaş (sonra orgeneral oldu) beni birkaç puanla geçti. Ama okulun üç senesinin ortalamasını alırsan birincilikle bitirdim. Okul süresince çok rahat ettim, hocalarla münasebetlerim de, arkadaşlarla münasebetlerim de çok iyiydi. Zaten bütün okullarımı; ilk-orta-lise-Harp Okulu-Piyade Okulu hep iyi dereceler ile bitirdim.

S: Hocaların içerisinden en çok etkilendiğin kimdi?

C: Emin Fidan diye tarih hocam vardı.

S: Sonra Harp Okulunda da tarih hocalığı yaptı.

C: Harp Okulunda da hocalık yaptı. Ancak bana orada tarih hocalığı yapmadı, bizden sonraki nesle yaptı. Türk ordusunun yarısını milliyetçi yapan hocadır. Çok seçkin bir hocadır. Ona dair düşüncelerimi anlatsam bitiremem, ayrı bir kitap yazmak gerekir. Çok değerli bir hocadır, İhtilal gecesi de yine onunla bir aradaydık Harbiye'de. Ben oraya Muhafız Alayının irtibat subayı olarak gitmiştim. Epeyce sohbet ettik hocamızla. O yaptığımızı pek tasvip etmiyordu ama belli de etmiyordu.

Emin Fidan'la ilgili bir hatırama da temas etmek istiyorum: Bir gün derse girdi, ***"burası kız lisesi mi, askeri lise mi, nedir bu uyuşuk haliniz?"*** dedi. Ertesi derste kararlaştırdık. Derse girdi **"dikkat"** çekildi, hepimiz ayağa kalktık, bir kıta **"Mehter Marşı"** okuduk, O; ***"şimdi oldu"*** dedi.

S: Başka öğretmenlerin var mıydı, etkilendiğin asker öğretmenler?

C: Tabii hepsi asker öğretmenlerdi. Edebiyat öğretmenim Özdemir Sarı-

ca'ydı, sonra ders kitabı yazmış bir hocadır. Duvar gazetesi çıkarttırırdı. Bir tanesini ben çıkartırdım duvar gazetesinin.

S: Senin el yazın çok güzel olduğu için.

C: Çok güzeldir evet. O da babamın annemin hatırasıdır. Onların yazıları güzel olduğu için benim yazım da güzeldi. Şimdi benim çocuklarımın yazıları da benden güzel. Bu bir hususiyet. Özdemir Sarıca da etkilemiştir bizi. Diğer hocalarımız, okulun eğitim sistemi bayağı sıkıydı, zordu ve çok mükemmeldi. Tabii, laboratuarlarımız mükemmeldi, dershanelerimiz çok güzeldi. O devirde Bursa'da Ziraat Lisesinde, Ticaret Lisesinde ve Öğretmen Okulunda okuyanlar okulumuza gelirlerdi. Bizim laboratuarlarımızda eğitim görürlerdi. Okulun eğitim sistemi de iyiydi doğrusu. Özdemir Sarıca bize onlarca kitap okuttu. Tatillerde de kitap okuttu.

S: Askeri okulun dışında Bursa'yla yani Bursa sivil toplumuyla, diğer mekteplerle temasınız oluyor muydu?

C: Oldu. Kız Öğretmen Okuluyla beraber günler yaptık, şiir günleri, tiyatro günleri. Bir piyesi birlikte oynadık. Ben terbiyeli olduğum, iyi bir talebe olduğum için götürüldüm, iyi bir aktör olduğum için değil. Hatta okul komutanına da sordum ***"Benim ne işim var efendim burada?"*** dedim. ***"Ben Kız Öğretmen Okuluna adam gönderiyorum, beni mahcup edecek adam olmayacak"*** dedi. Böyle bir piyeslik aktörlüğüm de vardır. Türk eğitim sisteminde daha sonra bunları pek görmedim. Bütün şairler anılır, bütün edipleri anılır, şiir günleri, tarih günleri yapılırdı. Bursa'daki okullar arasında, şiir, münazara ve spor yarışmaları; günler vb yapılırdı.

S: Okul komutanınızı hatırlıyor musun?

C: Hatırlıyorum, Kur.Alb. Mehmet Öcal'dı.

S: Daha sonra ben tanıştım Bursa Askeri Lisesinden senin bazı devre arkadaşlarınla, çok renkli arkadaşların vardı.

C: Meselâ Naci Özcan, A. Naci.

S: Neden A. Naci diyordunuz?

C: O kendisi söylüyor, ***"Bana Ayı Naci derler anacım"*** derdi. Biz kısaltır ***"A. Naci"*** derdik; benim okul arkadaşımdı (Bir sene kıdemli).

S: Mutemediniz miydi Naci?

C: Evet. Babalarımızdan gelen paralar eğer üstümüzde artar da kalırsa götürür Naci'ye verirdik, sonra lazım oldukça ondan alırdık, o banka gibiydi. Erol Aydınlık vardı benim çok iyi arkadaşlarımdan biri, onun da anası babası öğretmen. Koçarlılıdır. Albaylıktan emekli oldu. Hilmi Özkök beyefendi benim okul arkadaşımdır. Emekli general Muttalip Özdemir sınıf arkadaşımdır. Emekli Orgeneral Tamer Akbaş sınıf arkadaşımdır.

S: Ahbaplığınız var mıydı okuldayken?

C: Hayır. Hilmi Özkök'le o kadar samimi arkadaşlığım olmadı. Ama tabii Askeri Lise küçük bir yer, herkes birbirini tanır; o da beni çok iyi tanırdı, ben de onu çok iyi tanırdım.

S: Rivayet edilir ki Hilmi Özkök daha öğrencilik yıllarından itibaren ibadetini yapan bir insanmış, sen şahit oldun mu?

C: Evet, gizli gizli yaparmış. Ben şahsen şâhit olmadım. Dürbün gibi gözlük takardı, o yüzden de Köstebek denirdi kendisine, Köstebek Hilmi diye anardık. Ama başka mânada köstebekliği yoktu Hilmi Özkök'ün. Şu anda komuta kademesiyle belli bir dönem arasının açılmasından yararlanarak bazı kesimler Hilmi Özkük'ü fazla örseliyorlar. Bunu hak etmiyor. Hilmi Özkök düzgün bir adamdır yani.

S: Rahmetli Güngör, rahmetli Mahir, rahmetli Okan, Orbay, bunlarla Askeri Liseden tanışıyor muydun? Onlar farklı liseden mi?

C: Okan hariç onları Harbiye'den tanıdım. Kuleli'den gelmişlerdi.

S: Senin Askeri Lisede en hatırında kalan olay veya hâtıra ne?

C: Pek çok da, neyi söylesem bilmiyorum. Güzel hatıralarımız vardı. Mesela kamp hayatımız, Kestel'de yapılırdı kamp, çok renkli geçerdi, iyi eğitim görürdük orada. İsmail Hakkı Tunaboylu Genelkurmay Başkanıydı. Okulumuzu ziyarete geldi. Mesela o güzel bir hatıradır benim için. Bayramlar, resmigeçitler, merasimler tantanalı idi ve güzeldi.

S: Askeri Lisedeyken gazete okuyor muydunuz? Yazarlarla ilgin var mıydı veya siyasi olayları takip ediyor muydunuz?

C: Yok siyaseti yakından takip edemedik. Sadece birkaç tane gazete gazinoya gelirdi, ondan da herkesin faydalanması mümkün olmazdı. Askerî lisedeyken günlük siyasetle pek ilgim olmadı.

S: Öğrenciler arasında siyasi tartışma, fikri tartışma olur muydu?

C: Hayır, olmazdı. Okul bir blok halinde yatar, bir blok halinde kalkar. Ama yatış kalkışlarında Türk milletini, Türk tarihini, İslam dinini rencide edecek en küçük bir şey olmazdı. Herkes oruç tutardı, çoğu bayram namazına giderdi. Oruç tutmayanların sağlık mazereti olduğunu bir bir bilirdik ve oruç tutulan günlerde çok güzel yemekler çıkardı. Sonradan bazı arkadaşlarımın bu çizgiden çıkıp da laik bile demeyeceğim, laikçi olmalarını hep yadırgadım ve her toplantımızda da (bizim devre toplantılarımız olurdu) bu arkadaşlarıma ikaz sadedinde ***"Nereden geldik nereye gidiyoruz arkadaşlar, toplayın kendinizi"*** diye çırpındım ama pek faydası olmadı.

S: Harp Okuluna geldin. O sırada Harp Okulu bir tepenin üzerinde mütevazı bir bina. Ne hissettin Harp Okuluna ilk girdiğin sırada? Heyecan duydun mu?

C: Ayrı bir havası var tabii Harbiye'nin. Kordonları bile değişikti. Dikkatimi çeken bir husus, o devrin Ankara'sıyla ilgilidir bu, sadece Harbiye'yle ilgili değil. Harbiye tepede olduğu için Ankara'nın ışıkları görünür oradan. Ramazanda kandilleri arardık, gözümüze yetişebilen bir tane kandil vardı. Ankara camisiz bir şehirdi. O kadar garip gelirdi ki şaşardım.

S: Maltepe'yi mi görürdünüz?

C: Hangi camiydi görünen hatırlamıyorum ama sadece bir tanesinin kandilleri görünürdü koca Ankara'da. Başkasını göremezdik. Tabii mahalle aralarında küçük camiler var ama bizim o tepeden fazla göremezdik. Okul tabii Askeri Liseden büyük. Kuleli'den de gelmiş, Erzincan'dan da gelmiş arkadaşlarımız var. Erzincan Askeri Lisesi var, sivilden gelenler var. Bu sivilden gelenlere ***"Kaydı kabul"*** derdik biz, alay ederdik bir kısmıyla. Okul çok kalabalıktı. Törenleri, öğrenci alayları, taburları, merasimleri, gösterişi biraz daha fazladır. Koğuşları daha muntazam, yemekleri daha muntazam, sınıfları daha muntazam. Tabii dersler çok farklı. Askeri Lisede lise dersleri gördük biz, burada ise askeri dersler de gördük.

S: İki yıldı değil mi o sırada Harp Okulu?

C: İki yıl değildi. İki yıldan sonra rütbe takıp maaş alınırdı ama üçüncü yıl da okunurdu Harbiye'de. Subay sınıfı olarak. Sonra da dördüncü yıl olarak atış okullarına gidilirdi, piyade, topçu, tankçı ve saire. Maaşa geçtikten sonrası ciddiye alınmadığı için Harb Okulu 2 yıllık zannedilir ama doğru değildir. Eğitim 4 yıllık idi.

S: Hocalar nasıldı?

C: Hocalarımız bizim Kore'den gelmiş, harp görmüş adamlardı. General Sıtkı Ulay okul komutanımızdı. Mücteba Özden de Alay Komutanı…

S: Tahsin Ünal hocanız mıydı?

C: Hocamızdı, İnkılap Tarihi'ne gelirdi. Harp tarihi hocamız Em.Kr.Alb. Ali Rıza Özkul dikkat çekici bir insandı. Askeri ceza hocamız sonradan milletvekili oldu, o zihnimde iz bırakan insanlardan biridir (Cevat Odyakmaz). Bir de ünlü bestekâr hocamız oldu; Faruk Kayacıklı. "Sana eller ne güzelsin demesin, kıskanırım..." Gariptir, şair ve bestekâr bir ekonomi hocası; notu da kıttı.

S: Harp Okulunun eğitim sistemi tabii Askeri Liseden farklı, askeri eğitim alıyorsunuz. Zor muydu eğitim?

C: Eğitim çok kolaydı, şunun için kolaydı: Çok güzel bir eğitim sistemidir, Türkiye'deki bütün okullar keşke öyle yapabilse. Şimdi sene sonunda bizi geçirinceye kadar, notlarımızın yüzde 40'ı günlük yazılılardır, yüzde 20'si aylık yazılılardır, geri kalanlar da üç ayda bir yapılan ve sene sonunda yapılan yazılılardan gelir. Bunların ortalaması alınarak verilir not. Günlük nasıl? Giriyorsunuz derse, kırk dakika dinliyorsunuz hocayı, son beş dakikada ***"Çıkarın kâğıtları"*** diyor, o anlattıklarından bir soru soruyor. Derste uyumadıysan, çok geri zekâlı değilsen yüzde 40 notun buradan gelir. Eğitim sistemi son derece moderndi. Slayt, film, tatbikat vs. Bu yüzden sınıfta kalan pek olmazdı.

S: İyi talebeliğin Harp Okulunda da devam ediyor muydu?

C: Ediyordu, orayı da dereceyle, piyade ikincisi (P-2) olarak bitirdim.

S: Arkadaş muhitin değişti. Bir kısmı Bursa'dan geldi. Diğer arkadaşlarına intibak etmek kolay oldu mu?

C: Oldu. Çabuk kaynaştık. Hatta sonradan bir kısmının Işıklar'dan mı, Kuleli'den mi, Erzincan'dan mı geldiğini bile karıştırır olduk çünkü askeri liselerin kalıbı belli, benzer bir eğitimden gelmişiz, tefrik edemez hâle geldik. Bir de orada bizi iyi karma yaptılar yani Işıklar'dan gelenleri bloklaştırmak, Kuleli'den gelenleri bloklaştırmak, belli sınıflara vermek gibi bir sistem seçmediler. Sınıflarımız karma idi.

S: Senin özellikle Muhafız Alayındaki birlikte olduğun teğmen arkadaşlarınla Harp Okulunda arkadaşlığın var mıydı, Orbay ile, Mahir ile, Güngör ile?

C: Biz daha ziyade piyade okulunda anlaşarak geldik Muhafız Alayına. Mahir zaten 229. P. Alayındaydı.

S: Yani okulda normal bir arkadaşlığınız vardı bunlarla öyle mi?

C: Yok, birbirimizi tanırdık yani bilirdik.

S: **Nasıl biliyordunuz?**

C: Çoğumuz milliyetçiydik de ondan.

S: Fikir tartışması oluyor muydu aranızda?

C: Hayır, pek olmazdı. Mesela biz piyade okulu topyekûn isyan ettik 13 Kasım'da (Milli Birlik Komitesi'nden 14'lerin tasfiyesi üzerine); bir ekip seçildi, Ankara'ya gittik. Daha önce de Amerikalı subayların okulumuzu bir bakıma denetlemesine isyan etmiştik. Osman Köksal Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri'ydi, onunla görüştük ve protestomuzu bildirdik. Yani okulumuzun havası bayağı millîciydi ve isyankârdı. Zaten o yıllarda Harbiye'de sağ ve solda ve mezhep meselesinde aşırı bir gerginlik olmazdı.

S: 1960 Türkiye'de artık öğrenci olaylarının yoğunlaştığı, siyasetin de giderek gerginleştiği bir dönem. Bu olayların Harp Okuluna yansıması nasıl oluyordu, nasıl duyuyordunuz bunları?

C: Bazı makalelerimde onu uzun uzadıya anlattım, tekrar anlatmak isterim. Harp Okulu bu hadiseler başladıktan sonra dışa kapatıldı. Bana göre çok büyük hatalardan birisi buydu. Hiç dışarıdan haber alamıyoruz. Ses yayın cihazından bize ancak akşam haberlerini dinletirlerdi. Orada da rahmetli Menderes'in söylediklerini duyardık. Ben aileden gelen bir demokrattım. Böyle demokrat ailelerin çocukları kafa kafaya verirdik, ***"Adam haklı söylüyor"*** derdik; ama neyin dönüp bittiğini bilmiyoruz. Bize bunları saklamaktan muratları ne? Güya tesir altında kalmayalım. Kaldık işte tesir altında. Hem de tersine... Ankara'da yürüyüş yaptık. Nehru'nun karşılanma merasiminde Atatürk Bulvarı'nda bizi yol boyunca görevlendirdiler. Hepsi CHP'nin etkisi ile oldu. Daha çok İsmet Paşa'nın.

S: 1960'ın Mayıs ayında yapılan Harp Okulu yürüyüşü aranızda anlaşarak mı oldu yoksa yukarıdan, komutanlarınızdan size bir emir komuta mı geldi?

C: O yürüyüş kulağa fısıldanıldı. Demin bahsettiğim merasim sırasında fiskos fiskos, falanca gün buluşacağız denildi. Ama o tarihe gelmeden önce birikim olmuştu. Birikim şöyle oluyor: Yolda yürüyoruz merasim adımıyla, bir

kısım kadınlar, boyalı kadınlar, cadaloz kadınlar… Sonra anlıyorum ki bunlar Halk Partisi'nin kadınlar koludur. ***"Siz de erkek misiniz? O silahları alın da bilmem ne yapın."*** diyerek bizi tahrik ediyorlardı.

S: Yani adlı adınca söylüyor.

C: Söylüyor. Biz de o kadar salaklık derecesinde safmışız. Okula döndüğümüz zaman, kim bu, neden böyle söylüyor yorumunu yapmadan haklı mı söylüyor haksız mı söylüyor müzakeresine hemen başlıyorduk. Ya acaba kadınlar haklı mı diye konuşuyorlardı. Kardeşim kurgulanmış bu kadınlar, sen geri zekalı mısın niye yutuyorsun bu yalanları? Kapalıyız ya dışa. Bir gün aşağıdan mutfak nöbetçisi arkadaşımız geldi (Mutfak nöbetçileri biliyorsunuz dışarıdan zahire falan alınmasına nezaret eden insanlardır). Bekliyoruz heyecanla, gelse de haber alsak diye. İsmi lazım değil, o arkadaşımız sonradan bir CHP milletvekilinin kızını aldı, damat oldu yani. Bize anlatıyor: ***"Ben gözümle gördüm, Siyasal Bilgiler dışarıdan tarandı askerler ve polisler tarafından, üç dört kişi öldü."*** Hâlbuki bir tek ölü bile yok Siyasal'da. ***"Atlı polisler Siyasal'ın ikinci katına çıktılar, orada bir çocuğu çiğnemişler atla"*** diyor. Toplum olaylarında işte akıl peynir ekmekle yeniliyor, dolduruşa böyle geliyor insanlar. Bir Allah'ın kulu da, ben de dâhil olmak üzere (ki demokrat bir aileden geldiğimi söyledim) at Siyasal'ın merdivenlerinden ikinci kata nasıl çıkıyor diye muhakeme yürütmüyor. Bunlar acemi değil, çaylak değil, binicilik dersi alan, ata binen insanlar yani. Bir bildiri dağıtılıyor el altından ***"İsmet Paşa ancak şu şartlarda ihtilal meşru olur diyor."*** O zamana kadar ihtilal lafı yok. ***"Bir haber duydum"*** diyor bu aynı arkadaş, dışarıyla tek bağlantımız olan arkadaş, ***"Bizi kampa götüreceklermiş, kampa giderken treni havadan bombalayacaklarmış."*** Gene, niye bombalasınlar, niye trende, bombalayacaksa Harbiye'deyken bombalar veya bizi kapının önüne koyuverir, ***"Sizi subay yapmayacağım kardeşim"*** der biter. Bu komutanların iki dudağının arasındadır ki bizden önceki devrelerde piyade okulunda, topçu okulunda falan yapılmıştır. Yani saçlarını kestirmiyor diye koca devreyi harcamışlardır, atıverirler okuldan biter. Niye bombalasınlar, niye trene bindirsinler, bu sorular sorulmuyor.

Nuri GÜRGÜR – İlaveten bir şey söyleyeyim. Cemal Gürsel darbe yapıldıktan sonra yaptığı ilk basın toplantısında gazetecilere, ki o günün gazetelerinde bu vardır, manşet olmuştu, *"Harp Okulu öğrencilerini bu düşük iktidar alıp kampa götürüyoruz diye yürüteceklerdi ve Konya yolu üzerinde kurşuna dizeceklerdi, mitralyözleri hazırlamışlardı ve gömeceklerdi."* Bunu Osman Köksal duymuş. Osman yalan söylemez idi.

C: Söyleyip söylemediği ortada.

S: Yani 27 Mayıs darbesinden önce Harbiye psikolojik olarak böyle bir harekâta hazır hâle getirilmişti.

C: Hazırdı. İhtilâle muhalefet mırın kırın seviyesinde kaldı. Etkisizdi. Hemen herkes sürü gibi hareket etti. CHP propagandada zaten hep başarılı olmuştur.

S: 27 Mayıs gecesine doğru Harp Okulu öğrencileri ve üçüncü sınıf teğmen durumundaki subaylar psikolojik olarak böyle bir harekâta hazır hâlde. Harp Okulunda 27 Mayıs nasıl başladı?

C: İçtimaya çağırdılar gece. Gece içtima normal değil ama zaten herkesin eli tetikte, böyle gergin bekleniyor. Dışarıdan haber alamıyoruz. Bir kısım bizim gibi eski demokrat ailelerin çocukları da var, onlar müteredditi. Kafa kafaya veriyoruz ***"Yahu ne oluyoruz, nereye gidiyoruz, ne yapacağız?"*** falan diye. Bir tane Düzceli arkadaşımız vardı, o da demokrat bir ailenin çocuğu, o ileri geri konuştu, onun üzerine yürümeye kalktılar, biz araya girdik yatıştırdık ortalığı. Sonra da arkadaşa dedim ki: Yahu görmüyor musun sürü gibi geliyorlar, hiç sesini çıkartma, bu gidişat anlaşıldı, sesini çıkartma, tepkini içinde tut, biz de senin gibi aynı ailelerden geldik ama yapacak bir şey yok. Yani senin yapacağınla bu iş önlenmez. Yatıştırdık arkadaşımızı. Santim santim böyle gelindi. Dışarıdan bildiriler geldi, dışarıdan dedikodular geldi. Ne olurdu, bir tane de hayırlı bir şey gelsin dışarıdan. Bizi orada okula kapatmış olmanın sonucu dışarıdan gelen her haber ihtilali haklı gösterecek, ihtilal yapmayı meşru gösterecek bir ortam oluşturuyordu. Daha evvel Harp Okulu talebesinin aklından hiç ihtilal falan geçmiyordu. İsmet Paşa'nın o cümlesinden sonra başladı ihtilal lafı. Okulda toplanıyoruz bahçede, zaten dersler bitmiş olduğu için bahçedeyiz, aylağız yani. Derse falan girdiğimiz yok. Emekli generaller geliyor, halen görevli olan generaller geliyor, bahçede bizi topluyorlar, ağaçların arasında, bize anlatıyorlar. Sonra geri dönüp düşündüğümüzde santim santim bize zokayı yutturduklarını gördüm, hatta 27 Mayıs gecesi olanları sonra dışarıdan arkadaşlardan dinlediğim zaman, ***"Yahu bu haberleri kim getirmişti?"*** diye düşündüğümde birinin sonradan CHP milletvekili olan Ferda Güley olduğunu hatırladım. Bir diğeri Genelkurmay İkinci Başkanıydı. ***"Çocuklar işte"*** falan diye bize akıl veriyor, anlatıyor. Biz ne yapacağız, körpecik insanlarız, 19-20 yaşında insanlarız, doğal olarak bunlardan müthiş etkileniyorduk. Ayrıca subay sınıfının ağırlığı, ihtilâlin Harbiye'de süratle yayılmasına katkı yaptı.